

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Asociální rodič a jeho schopnost tvořit a regulovat
rodinu**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracovala:
Kamila Vašíčková

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury, který je v práci uveden.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Sokolnicích 20. 11. 2011

.....

Kamila Vašíčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi podnětné rady a pomoc při vedení mé práce.

Kamila Vašíčková

OBSAH

ÚVOD

TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní pojmy, vymezení sociality	4
1.1 Vymezení základních pojmů	4
1.2 Běžné (konformní), problémové chování	5
1.3 Dílčí závěr	7
2. Rodinné a výchovné působení	8
2.1 Funkce, struktura rodiny	8
2.2 Výchovné styly	10
2.3 Prosociální, asociální rodič	11
2.4 Dílčí závěr	14
3. Schopnost regulovat tvorbu vlastní rodiny	15
3.1 Seznámení, výběr a vztah k partnerovi	15
3.2 Materiální zajištění rodiny, domácnost	16
3.3 Vliv prostředí na jedince, vztah rodič-dítě	18
3.4 Proces socializace dětí asociálních rodičů	20
3.5 Dílčí závěr	22
4. Pomoc asociálním rodinám	24
4.1 Sociálně-právní ochrana dětí	24
4.2 Ústavní výchova	26
4.3 Sociální asistent	28
4.4 Dílčí závěr	29
PRAKTICKÁ ČÁST	
5. Vymezení cíle průzkumného šetření	30
5.1 Vymezení zkoumané populace	30
5.2 Případové studie	31
5.3 Výsledky průzkumného šetření	41
ZÁVĚR	42
RESUMÉ	44
ANOTACE	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM PŘÍLOH	48

Úvod

Výchova a výchovné prostředí ovlivňují, jak bude člověk v životě uznávat a ctít autority, jak bude lidem důvěřovat, jaké si vytvoří názory na svět a hodnoty, jak bude vycházet s ostatními apod. Základem je rodinná výchova, která má význam při formování osobnosti člověka a je rozhodující pro jeho mravní vývoj.

Mladý člověk si má z rodinného prostředí odnášet do života především správný vztah a úctu k základním hodnotám a principům společnosti. V současné době se stále více setkáváme s rodiči, jejichž výchovné metody a prostředí, ve kterých je aplikují, neplní představy o fungující rodině.

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Asociální rodič a jeho schopnost tvořit a regulovat rodinu.“ Téma poněkud složité, ale v dnešní době velmi aktuální. Ve své bakalářské práci se zabývám problémy asociálních rodičů, jsou-li vůbec schopni vytvořit rodinu, jaké je výchova v těchto rodinách.

Každý z nás se setkal s rodinou, kde vše funguje, kde rodiče jsou vzory pro své děti, kde výchovné prostředí je podnětné, děti rozvíjí svoje schopnosti, dovednosti. Na druhou stranu, mnoho z nás se setkalo s opakem, kdy rodiče nezvládají péči o své děti, kdy je rodina sledována orgánem sociálně právní ochrany nebo dokonce dítě bylo z rodiny odebráno a umístěno do ústavní péče.

Během mé praxe na jedné brněnské městské části na úseku sociálně právní ochrany jsem měla možnost alespoň trochu proniknout do činnosti sociálních pracovníků, kteří pracují s tzv. problémovými rodinami. Je zajímavé, kolik takových rodin v dnešní době existuje.

Cílem mé práce je poukázat na odlišnosti ve výchově v běžné rodině a v rodině, kde se vyskytuje prvek asociality, zjistit, zda je taková rodina vůbec schopna plnit svoje základní funkce a to funkci biologickou, materiální, sociokulturní a citovou.

V teoretické části dále vymezuji základní pojmy jako rodina, její funkce, definuji prvek asociality, sociálně právní ochrana dětí, sociální asistent, nežádoucí vlivy prostředí, vztah dítě-rodíč. Praktická část je založena na výzkumné metodě v podobě analýzy spisové dokumentace, podle sestaveného analytického listu. Analýza probíhala u rodin, u kterých jsem měla k dispozici případovou studii.

1. Základní pojmy, vymezení asociality

V úvodu teoretické části bakalářské práce bych chtěla definovat základní pojmy, se kterými budu dále pracovat.

1.1 Vymezení základních pojmů

Rodina - nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční funkce. Vytváří emocionální klima, formuje mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, zásady etiky a životního stylu. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní.¹ Dalšími znaky toho, co je rodina, je společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků.²

Výchova - proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Z moderního hlediska je výchova především proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.³

Socializace - proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, jedná se tedy o postupné začleňování se do života dané společnosti, proces, v němž se učíme v dané společnosti žít. Probíhá po celý život nahodile, živelně. Během života si člověk osvojuje lidské formy chování, jazyk, poznatky, normy, kulturu dané společnosti. Toto se odehrává v nějakém prostředí.⁴

¹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 202.

² Jandourek, J.: Sociologický slovník, Praha:Portál 2007, s. 205.

³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 277-279.

⁴ Kraus, B.: Základy sociální pedagogiky, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 59.

Prostředí - životní prostor, který obklopuje organismus a má vliv na jeho chování a vlastnosti.⁵

Chování - souhrn všech vnějších projevů člověka, tedy reflexních reakcí, pohybů, činností, jednání. Zahrnuje složky vrozené, naučené, složky záměrné, bezděčné, útočné i obranné, verbální a neverbální, sociální a antisociální.

Ústavní výchova - tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení nebo pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné prostředí. Institucemi ústavní péče jsou zvláštní dětská zařízení v resortu zdravotnictví a školství.⁶

Sociálně-právní ochrana dítěte - je činnost, jejíž snahou je zajistit práva dítěte na jeho příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu zájmů a práv dítěte, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.⁷

1.2 Běžné (konformní), problémové chování

Konformní chování je takové chování, kdy se jedinec přizpůsobuje převažujícím, dominantním názorům, požadavkům a normám společnosti, v níž žije⁸. Určitá míra konformity je jedním z důsledků socializace a podmínkou pro bezproblémové fungování společnosti.

Typy konformity:

- *vyhovění* - přizpůsobení je pouze dočasné,
- *akceptace* - vnitřní přijetí, jedinec se jím bude řídit napořád,
- *identifikace* - ztotožnění se se vzorem a jednání podle něj.

⁵ Jandourek, J: Sociologický slovník, Praha:Portál 2007, s. 197.

⁶ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 266.

⁷ www.mpsv.cz.

⁸ Jandourek, J: Sociologický slovník, Praha:Portál 2007, s. 129.

Problémovým chováním, může být v podstatě každé, které vybočuje ze zažitých, společenských norem. Společnost musí vynaložit jakékoliv úsilí k nápravě takového chování.

Podle míry závažnosti, rozlišujeme různé stupně problémového chování:

- **Disociální chování** – tj. nespolečenské, nepřiměřené chování, které se dá zvládnout přiměřenými postupy, nenabývá sociální dimenze. Nejčastěji se objevuje v rodinné nebo školní výchově např. kázeňské přestupky, neposlušnost, vzdorovitost. Často je projevem určitého vývojového období, má přechodný ráz a může vymizet samo nebo za pomoci odborníků, terapeutů, psychologů či speciálních pedagogů.

- **Asociální chování** – chování je v rozporu se společenskou morálkou vzhledem k nedostatečnému nebo dokonce chybějícímu sociálnímu cítění. Nositel takového jednání se výrazně odlišuje od společenského průměru. Porušuje společenské normy, normy morálky dané společností, ale jejich intenzitou nepřekračuje právní předpisy. Svým jednáním v důsledku škodí většinou sám sobě (např. tabakismus, alkoholismus, gamblerství). Projevy jsou charakteru setrvalého, s častou frekvencí a vesměs bývá patrný vzestupný trend tohoto chování.

- **Antisociální chování** – zahrnuje veškeré protispolečenské jednání bez ohledu na věk, původ a intenzitu činu. Svými důsledky poškozují společnost i jedince, ohrožují nejvyšší hodnoty včetně lidského života. Velmi často navazuje na chování asociální. Nositel antisociálního jednání porušuje zákony dané společností a náprava je možná pouze prostřednictvím ústavní péče. Mezi formy antisociálního jednání patří veškerá trestná činnost (např. krádeže, vandalství, sexuální delikty, zabití).⁹

⁹ Mazánková, L.: Typologie výchovných obtíží, Brno: IMS Brno 2007, s. 4-5.

1.3 Dílčí závěr

Pro společnost je žádoucí takové chování, jednání jedince, které je konformní tj. respektuje normy a pravidla společnosti. Naproti tomu, chování, které vykazuje, nějaké formy nonkonformity může mít prvky disociálního chování (nespolečenského, nepřiměřeného), asociálního chování (porušení sociálních norem a pravidel, nemá však ještě intenzitu, kdy jsou porušovány právní předpisy) či chování antisociální (porušování zákonů) nebo může být (a většinou bude) jejich kombinací.

2. Rodinné a výchovné působení

Úkolem této kapitoly je popsat a vysvětlit typy rodin jejich strukturu a funkci. Dalším cílem je popis jednotlivých typů výchovy a snaha vymezit rozdíl mezi prosociálním rodičem a asociálním rodičem.

2.1 Funkce, struktura rodiny

Rodina. Každý z nás si představí tu, ve které vyrůstal nebo kterou založil: matka, otec, sourozenci, partner, děti. Někteří sem zahrnou i jiné členy rodiny prarodiče, tety, strýcové, sestřenice, hodně záleží na tom, v jaké rodině jsme vyrůstali, jaké vztahy rodina udržovala.

Ze sociologického hlediska je rodina malou sociální skupinou, která je spojena pokrevním svazkem. Většinou ji tvoří rodiče a alespoň jedno dítě. V dřívější době by do definice rodiny určitě patřil termín sezdaný manželský pár, ale v současné době je hodně lidí, kteří žijí pouze jako partneři a jsou schopni plnit funkci rodiny.

Můžeme rozlišovat *typy rodin*:

- **nukleární** - rodiče, děti,
- **rozšířená (velká)** - rodiče, děti, prarodiče, tety, strýcové a ostatní členové rodiny,
- **orientační** - ta, do které se rodíme a ve které vyrůstáme,
- **prokreační** – rodina, kterou si zakládáme,
- **úplná**,
- **neúplná** - chybí rodič,
- **funkční** - plní svou společenskou funkci,
- **afunkční** – dochází k občasnému narušování funkce, ale nemá negativní vliv na vývoj dítěte,
- **dysfunkční** - dochází k výrazným poruchám a nefunkčnosti procesu výchovy dítěte, bývá velmi často narušen proces socializace dítěte v takové rodině.

Rodina ve společnosti plní mnoho funkcí. Zabezpečuje svoje členy materiálně, zajišťuje zdravý vývoj, předává svoje zvyky z generace na generaci, morálně a citově formuje charaktery jednotlivých členů, chrání je a podporuje. Obecně můžeme hovořit o tom, že rodina plní funkci:

1. Biologicko-reprodukční funkce

Z pohledu jedince - jde o uspokojování svých biologických a sexuálních potřeb, o pokračování rodu, z pohledu společnosti - zabezpečení jejího rozvoje.

2. Sociálně- ekonomická funkce

Zapojení členů rodiny do výrobní i nevýrobní sféry, získávání finančních a materiálních prostředků na jedné straně, na straně druhé vydávání těchto prostředků zpět do společnosti.

3. Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce

Souvisí se zajišťováním základních životních potřeb všech svých členů.

4. Socializačně-výchovná funkce

Rodina působí na své členy především v oblasti mravní, sociální, estetické, zdravotní apod. Učí své členy jak správně uspět v životě a zapojit se do chodu společnosti. Do procesu socializace (proces proměny člověka z ryze biologického tvora v tvora společenského a kulturního, tvora, který přijímá a osvojuje si společenské zvyky, chování a normy¹⁰) vstupuje i výchovný styl, který se v rodině objevuje.

5. Relaxační funkce

Členové rodiny by spolu měli umět trávit i volný čas, najít si společnou zájmovou činnost a tu spolu vykonávat ve dnech volna, na dovolené.

¹⁰ Urban, L.: Sociologie trochu jinak, Praha: Grada Publishing s.r.o., 2008, s. 133.

6. Emocionální funkce

Má nezastupitelnou a zásadní roli ve fungování rodinného společenství. Dává členům pocit jistoty, zázemí, lásky, bezpečí.

Struktura rodiny

1. Úplná rodina

- je tvořena oběma rodiči (manželé nebo partneři, kteří spolu trvale žijí) minimálně jedno dítě.

2. Neúplná rodina

- absence otce nebo matky. Může vzniknout rozvodem, úmrtím jednoho z partnerů. Neúplná rodina je i ta, když matka zůstává sama i po narození dítěte.

3. Náhradní rodina

- vzniká při osvojení, pěstounské péči nebo další formě náhradní péče.

4. Nevlastní rodina

Další typy rodin

např. asociální, sociálně-deviantní, přistěhovalecká.

2.2 Výchovné styly

Výchova - je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností¹¹.

¹¹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 277-278.

Ve výchově jsou uplatňovány různé výchovné styly, které pak ovlivňují vývoj dětí. Výchovné styly se nejčastěji dělí do tří skupin:

- **Autoritativní (autokratický, dominantní) styl výchovy** – časté používání rozkazů, trestů, a zákazů, malým porozuměním pro potřeby a zájmy dětí a potlačování jejich iniciativy¹². Rodiče prosazují svoji moc, součástí výchovy bývají i tělesné tresty.

- **Liberální styl výchovy** - vyznačuje se slabým nebo žádným řízením bez větších požadavků. Vede k malé odpovědnosti, nerespektování skupinových norem, snižuje integraci¹³. Na děti jsou kladeny malé požadavky, přílišná volnost může způsobit ztrátu kontroly nad chováním dítěte.

- **Demokratický styl výchovy** - vyznačuje se prvky demokracie a pochopením, působením vzorů. Je podporována spontánnost diskuze, ale také zodpovědnost, samostatnost, kázeň, respekt k právům ostatních¹⁴. Existují jasně daná pravidla, která jsou přiměřeně kontrolována. Děti se učí komunikaci na správné intelektuální a sociální úrovni, přiměřené jejich věku a schopnostem. Rodič se zde stává jakýmsi starším a zkušenějším přítelem.

2.3 Prosociální, asociální rodič

Člověk se stává sám sebou, nachází svoji plnou identitu za předpokladu, že se stává prosociálním.
(Ladislav Lencz)

Prosociální chování se soustřeďuje na spolupráci, na schopnost komunikovat, pomoc jiným osobám, aniž je očekávána nějaká odměna. Takovým chováním vznikají pozitivní vztahy.

Rodič, který své potomky vychovává prosociálně, je vede k tomu, aby byly děti schopny pomoci lidem, uměli se rozdělit nebo jiného obdarovat. Když se někdo

¹² Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 23.

¹³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 114.

¹⁴ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 39.

dostane do úzkých umět ho vyslechnout, poradit, podpořit. Dítě s takovou výchovou je optimistické a empatické.

Základem dobrého fungování rodiny je komunikace jejich členů a to jak verbální, tak neverbální. Člověk by měl umět dobře zformulovat svoje myšlenky a pocity. Je důležité, aby v rodině panovala dobrá atmosféra, aby se jednotliví členové uměli na sebe usmát, aby se používání „kouzelných“ slovíček jako *děkuji, prosím, promiň, odpusť*, stalo naprosto běžným.

Pro vývoj zdravé osobnosti je důležité sebepoznání, sebeúcta, pozitivní hodnocení sebe a druhých. Rodiče svoje děti vedou k pomoci, přátelství, spolupráci, učí je empatii, přijímat druhého se všemi jeho klady, chybami a omezeními. Prosociální výchova zdůrazňuje vzájemnou solidaritu se sociálně slabšími.

Rodič, který vede výchovu v duchu pomoci, tolerantnosti, slušnosti bude především uplatňovat styl výchovy demokratický, kdy bude brát v úvahu názory svých potomků, o problémech, které se v rodině vyskytnou, bude s dítětem diskutovat a chtít je konstruktivně řešit.

Jak bylo již výše uvedeno, rodina a výchova v ní má nenahraditelnou funkci ve vývoji osobnosti. Ne každý rodič, je chopen dát svému dítěti dostatek lásky, porozumění. To, jak je člověk schopen vychovávat je dáno:

- biologickými dispozicemi,
- úrovní inteligence,
- vlivem sociálního prostředí, z jakého pochází a v jakém se nejčastěji pohybuje.

Výchovný styl v rodině asociálního rodiče bývá především chaotický, bez nějakých zásadních pravidel, neboť sám rodič má problémy „ukočírovat“ svůj život, který bývá často bez finančního zajištění, bez práce, často i stálého domova, ale zato s cigaretami, s alkoholem, nebo v nějakém hráčském doupěti. Pro takového jedince, být rodičem bývá obrovský problém.

Je asociální rodič schopen zajistit základní funkce, které by měla rodina plnit?

Funkci biologickou, zvládá ze všech funkcí nejlépe. Vždyť rodiny, kde se vyskytuje nějaký asociální problém bývají často vícečetné, děti se narodí z různých partnerských vztahů. S tím souvisí další funkce rodiny a to funkce sociálně-ekonomická. Rodiny, bývají často závislé na různých sociálních dávkách, které nestačí ani k pokrytí základních potřeb jednotlivých členů rodiny. Pokud dospělí členové nepracují a spoléhají se jenom na pomoc od státu, má rodina další velký problém a to bydlení. Velmi často žijí v krátkodobých podnájmech nebo na různých sociálních ubytovnách.

Funkce ochranná, pečovatelská - dětem chybí základní hygienické návyky, lékařské prohlídky neprobíhají v termínech, ve kterých by měly. Dítě by se mělo rozvíjet v podnětném, emocionálním, kulturním, sociálním prostředí, které bohužel zde chybí.

Rodič není schopen dát dítěti to, co by potřebovalo, vztahy bývají citově ploché, jakékoliv trávení volného času třeba hrou nebo procházkami naprosto chybí.

Asociální chování v rodině, má velký vliv na děti, které v takové rodině žijí, velmi často se u nich vyskytuje problematické chování, které může vést až k tomu, že samo dítě se stává problémovým. Můžou se u něj projevat různé poruchy chování, které mohou vést od asociálního chování až po chování antisociální.

2.4 Dílčí závěr

Rodina má nezastupitelnou funkci v životě každého člověka. Je to “základní“ sociální skupina jednotlivců, kteří si jsou nejbližší. Pro společnost je žádoucí rodina, která je úplná, funkční. Výchovný styl rodičů velmi pomáhá k formování osobnosti dítěte. Rodiče by měli své děti vést k prosociálnímu chování, měli by je naučit základním prosociálním normám.

Děti by si z rodiny měli odnést to, že v životě je důležitá komunikace, spolupráce, soucit s druhými a pomoc slabším. Ne vždy však má rodič schopnost toto svému potomkovi předat. Může to být vlivem výchovy od jeho rodičů, jeho rozumovými schopnostmi či biologickými dispozicemi.

3. Schopnost regulovat tvorbu vlastní rodiny

V této kapitole se budu věnovat tvorbě vlastní rodiny. V úvodu se zabývám vznikem partnerského vztahu, podle jakých kritérií si volíme a vybíráme partnera, jak je důležité materiální zázemí rodiny. Dále bude řešena otázka vlivu prostředí na jedince, jak funguje vztah rodič-dítě. Důležitým tématem této podkapitoly je i řešení tématu socializace dětí asociálních rodičů.

3.1 Seznámení, výběr a vztah k partnerovi

Při volbě partnera hraje velkou roli naše očekávání, představy, ideály. Bohužel, ne všechno se nám na konec vyplní. Muži kladou při svém výběru velký význam na to, jak partnerka vypadá, ale i na její věk. Ženy si vybírají převážně partnery, kteří jsou o něco starší. Očekávají, že partner bude schopen rodinu ekonomicky zajistit. Ideálem je, když se partneri snaží vytvořit stabilní, funkční, prosperující rodinu. Je také známo, že partnerský vztah vzniká mezi lidmi, kteří jsou si sociálně a psychologicky blízcí.

V našem prostředí je hlavní podmínkou pro vznik partnerského vztahu zamilovanost, během níž si partnera idealizujeme, vidíme ho takového, jakého ho vidět chceme, díváme se na něj přes „růžové brýle“. Tento stav trvá několik měsíců, poté přechází do střízlivějšího období, jsme schopni spoustu věcí vnímat reálně. Stav, kdy jsou muž a žena zamilováni, pomáhá k jejich sblížení. Při vstupu do manželství partneri očekávají, že jim zamilovanost vydrží po celý život.¹⁵

Je vůbec možné, aby člověk, který má problém sám se sebou, vytvořil kvalitní partnerský vztah? Jak už bylo výše řečeno, partnery si hledáme ze své sociální vrstvy. Vztah může vzniknout, protože zamilovanost je jedna ze složek, která má vliv na vznik partnerství. Lidé z nižších sociálních vrstev často mívají velký problém s financemi, nejsou schopni se ekonomicky zajistit. Samozřejmě, že se to projeví i do jejich vztahů. Často vznikají krátkodobé vztahy, které nemají pevný citový základ.

¹⁵ Matoušek, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha: Sociologické nakladatelství, s. 51-52.

Všichni, kteří pracují s rodinou, by neměli přehlížet nejen biologickou danost rodičovství, ale i danost partnerskou, která je velmi důležitá pro fungování rodiny. Vznik páru by nebyl možný bez doplňkového chování muže a ženy, bez typického postoje muže – dobývání, získávání, bez typického postoje zdráhání u žen (podvolování). Pokud tento rozdíl neexistuje nebo není alespoň naznačen, nemůže mezi mužem a ženou vzniknout žádný vztah.

Rozdíl mezi namlouvacím procesem muže a ženy je dán tím, že žena prověřuje a ujišťuje se o tom, že muž je schopen pečovat nejen o dítě, ale i oni, hledá muže pracovitého, cílevědomého, svědomitého, takového, který je schopen zajistit fungování rodiny, vzhled lehce opomíjí. Zatímco muži, hledají ženy zdravé, hezké, mladé – tím je totiž splněn předpoklad, že i děti budou zdravé.¹⁶

U partnerů, kteří mají sklony k asociálnímu chování, nemusí tato tvrzení platit. Partnerství nevzniká na základě nějakého výběru, ale často na základě biologického nutkání mít partnera, být s někým. Vybraný partner, bývá za krátkou dobu vyměněn jiným partnerem. U žen chybí postoj zdráhání, často ji partner lehce získá, ale také ji lehce opustí. Zodpovědnost za to, že by vytvořili trvalejší vztah, je takřka nulová.

3.2 Materiální zajištění rodiny, domácnost

To, jak se každý z nás uplatní ve společnosti, jak se bude realizovat v zaměstnání je dáno již v době našeho dětství, v době, kdy žijeme s rodiči, sourozenci, v naší orientační rodině. Pokud dítě vidí, že otec i matka chodí řádně do zaměstnání, mají z této činnosti zdroj příjmů a tyto peníze rodiče používají zpětně na chod rodiny, je velká pravděpodobnost, že potomci budou žít přiměřeně stejně.

Dítě, které vidí, že rodiče nejsou schopni sehnat zaměstnání ať je to vinou jejich vzdělání nebo na základě jejich schopností rozumových mohou přijmout životní styl jako normu a v dospělosti se budou chovat stejně. Tento typ rodiče žije většinou

¹⁶ Matoušek, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha: Sociologické nakladatelství, s. 13-14.

ze sociálních dávek, tyto však nemohou na sto procent zajistit chod rodiny, neboť je to pouze jakési základní, životní minimum proto, aby rodina mohla přežít.

Každý z nás má o svém bydlení jinou představu, někomu stačí malý, skromně zařízený byt, jiný si libuje ve velkých, moderních, okázalých prostorech. Co je však nejdůležitější, aby rodina měla svoje bydlení, je zdroj financí, kterými si může buď koupit svoje vlastní bydlení, či bydlení v družstevním bytě, v neposlední řadě je možnost získání, tzv. obecního bydlení. Běžná rodina se snaží svůj domov zařídit tak, aby jim co nejvíce funkčně vyhovoval, kromě toho je brán na zřetel fakt, že jednotliví členové by měli mít i svoje soukromí.

Během mé praxe na sociálním odboru jedné brněnské městské části, jsem měla možnost vidět zařízení rodin, které se ocitají na okraji společnosti. Většina z nich nemá své vlastní bydlení, žijí po podnájmech v podmínkách, které vůbec nepatří k běžným standardům. Nábytek bývá starý, často za hranicí své funkčnosti. V domácnosti se nachází jen to základní jako např. velká skříň, jídelní stůl, pár židlí, postele. Pokud se nachází v rodině děti, nemají svůj koutek na hraní, pokud mají nějaké hračky, pak to nejsou takové, které by umožňovaly jejich rozvoj.

Rodina funguje i jako malá ekonomická jednotka, hospodaří se svými finančními prostředky, domlouvá se co a kdy se koupí, větší investice plánuje dopředu. Při útratě rodinných financí jde nejdříve částka na bydlení, jídlo, nákup oblečení, koníčky. To však neplatí u asociálních rodin. Tyto žijí převážně ze sociálních dávek, event. mají příjem, který bývá ve výši životního minima na jednotlivé členy rodiny. Jakékoliv plánování bývá těžké.

Rodiče často své finance utratí záhy, jak je získají, neřeší, co bude „potom“, protože je zajímá pouze současnost, okamžik, který právě prožívají. Děti často nemají co jíst, oblečení, které nosí je staré, často i ušpiněné. Vzhledem k výše uvedenému, rodiny, které mají velké finanční problémy, nejsou schopny zajistit jednu ze základních funkcí rodiny a to funkci ekonomickou.

3.3 Vliv prostředí na jedince, vztah rodič-dítě

Jak již bylo uvedeno výše, důležitý význam v našem životě má proces výchovy, který je součástí celého velkého procesu zvaným socializace (je to jakési začleňování člověka do společnosti, vštěpování mu základních pravidel, kterými se společnost řídí, zjednodušeně řečeno jedná se o zespolečenštění člověka), Nejdůležitější roli hraje primární socializace, která probíhá v rodině. Zde se učíme řeč, základní společenské normy, přejímáme základní společenské role (primární socializace patří do fáze přípravné socializace). V realizační fázi se učíme další role, které souvisí s našimi činnostmi.

Výsledkem socializačního procesu by mělo být zvládnutí určitého způsobu chování, který je od nás očekáván. Proces socializace může probíhat v různém prostředí a v různé kvalitě. Vlivem nežádoucích podnětů a vlivem nevhodných výchovných podmínek může dojít k deviantní socializaci. Pokud se snažíme o nápravu jedince a jeho návrat do normálního života mluvíme o resocializaci.

Socializace není proces strnulý, ale dynamický a probíhá během celého života. Životní dráhy, v nichž se odvíjí, jsou rodinná, profesní, společenská. Během života nás ovlivňuje spousta činitelů, nejdůležitější je náš genotyp (souhrn genů, které získáme jako genetickou výbavu od svých předků), prostředí a výchova. To, jak se jedinec projevuje v daném stadiu svého vývoje fenotyp.

Prostředí je prostor, který vytváří podmínky pro život. Působí v něm mnoho činitelů od základních přírodních podmínek až po podmínky kulturní a společenské. Životní prostředí je systém, který propojuje různé sféry vztahů a to:

- vztah lidé - příroda,
- vztah lidé - výsledky lidské aktivity,
- vztah lidé – lidé.

Prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává stopy, poznamenává nás a výrazně ovlivňuje. Jaké prostředí je pro žádoucí

rozvoj jedince ideální? Někdy prostředí, které na první pohled působí negativně, nemusí být ve skutečnosti špatné a naopak. Jedná se o zcela individuální skutečnost. Jestliže v dětství se projevují především znaky, s nimiž jsme se narodili, tak postupem života se poměr mění a náš život více ovlivňují podmínky, ve kterých vyrůstáme a ve kterých se vyvíjíme.

Prostředí ovlivňující tvorbu osobnosti může působit:

- *pozitivně* – člověk si osvojuje žádoucí normy společnosti,
- *negativně* – působí v rozporu se společenskými normami (např. alkoholik, gambler, recidivista v rodině).

Nikdo z nás nemůže žít mimo přírodní prostředí ani mimo sociální kontakty, které vznikají při nových zkušenostech, nových situacích. Člověk se s prostředím a podmínkami, které ho obklopují, musí vyrovnat, a to jak vše nové zvládne, záleží na jeho individualitě, na jeho schopnosti vyrovnat se s novými situacemi.

Jakou hraje prostředí roli ve výchově? Základní funkce jsou dvě:

1. Funkce *situační* – každá výchovná situace probíhá v určitém, konkrétním prostředí, které vytváří vnější podmínky pro výchovu, která působí v souladu s výchovnými cíli, tedy pozitivně. Může nastat situace, kdy je působení v rozporu s cíli, proti záměrům vychovatele a celý proces působí negativně.
2. Funkce *výchovná* – je potřeba si uvědomit, že konkrétní prostředí výrazně ovlivňuje chování každého z nás, a podílí se na rozvoji naší osobnosti. Jinak se chováme ve škole, na hřišti, v divadle. Navzdory rozdílům, které jsou dány naší individualitou, jsou určité prvky chování ve stejné situaci a ve stejném prostředí shodné.

Výchovné prostředí je organizované, záměrné, naproti tomu působení prostředí je přirozené, spontánní. Čím méně si vychovávaný uvědomuje, že je vychováván tím lepší výsledek můžeme dosáhnout.¹⁷

¹⁷ Kraus, B.: Základy sociální pedagogiky, Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 59-78.

Vztah rodičů k dítěti je již dán umístěním hodnoty „*být rodič*“ v hierarchii hodnot každého z nás. Člověk občas přemýšlí, jaký bude rodič, jak zvládne výchovu svých dětí a jaké vztahy s nimi vybuduje. Rodičem se nerodíme, ale učíme se jím být po celý život a v podstatě „za pochodu“.

Vztah mezi dítětem a rodičem je třeba budovat. Dítě by mělo především cítit jeho náklonnost a lásku, mělo by mít pocit, že je svými rodiči milováno. Vztahy mezi nimi mohou prohloubit rodinné rituály, které se pravidelně dodržují. Může to být společný večer nebo procházka po obědě či čtení a povídání.

Nemalou roli ve vztahu mezi rodiči a dětmi hraje důvěra. Rodič by měl stát za svým dítětem, i když je to někdy velmi složité. Pokud chceme, abychom byli dětmi respektováni, musíme respektovat i my je, dát jim možnost samostatně se rozhodnout (přiměřeně věku) zároveň dítě musí poznat pocit odpovědnosti za svá rozhodnutí. Děti potřebují pravidla a řád.

3.4 Proces socializace dětí asociálních rodičů

Stále více se setkáváme s výchovnými problémy dětí, s agresivitou a s asociálním chováním. Příčin je mnoho – vrozené předpoklady, dědičné zatížení, postižení jedince. Hlavní vinu na vzniku těchto problémů má však rodina, klima v rodinném prostředí, výchovné metody. Rodina, ve které se vyskytuje prvek asociality a to jak na straně rodiče, tak na straně dítěte potřebuje zásah zvenčí, potřebuje pomoc.

V rodině neprobíhá proces socializace a proces výchovy tak jak má, bývá narušen samotným vychovatelem, který není schopen svému dítěti vštěpit základní pravidla chování, morálky, disciplíny, fungování společnosti apod. V rodinách, kde děti nemají vštěpeny základy správné výchovy, může docházet k jejich negativnímu chování, které se může projevit například v:

Toulání

Pro normální dítě je domov místem, kde jej mají rádi lidé, na které se také může spolehnout. Za běžných okolností dítě z domova neutíká. Mimo domov se setkává s nebezpečím, s neznámými lidmi, je odkázáno samo na sebe a okolnostmi často donuceno ke krádežím či žebrotě, mnohdy dokonce k prostituci. Proto se tuláctví považuje za práh disociálního života. Za potulkami může být ukryt rozvrat rodiny, zanedbávající péče, týrání či neuspokojivé materiální podmínky. K toulavosti dochází ale i ve „spořádaných rodinách“. Z vnějších důvodů se jako příčiny tuláctví uvádějí např. sociálně patologické prostředí, rozvod rodičů, opuštěnost dítěte, vady domácího prostředí v bydlení, stravě, v nemoci, v nedostatečném dozoru nad dětmi, značná zaměstnanost rodičů, vliv vrstevníků, sourozenců, spolužáků či party, závady ve školním prostředí, vliv médií a řada dalších.

Záškoláctví

Důvody záškoláctví jsou často obdobné jako u toulavého dítěte – rozvrat rodiny, alkoholismus, kriminalita, nepříznivé sociální poměry, hrubé fyzické násilí v rodině, to vše doplněno tím, že rodina nemá zájem o dítě a ztrácí nad ním kontrolu. Dítě najde východisko z beznadějné situace a z nároků školního prostředí v záškoláctví. Ve škole začíná lhát, občas bývá přistiženo při krádežích, mnohdy se pohybuje v závadové partě. Záškoláctví se často objevuje u dětí, na něž rodiče kladou příliš velké nároky.

Agrese

Dětská agresivita se vyvíjí v závislosti na výchovných schopnostech a citlivosti rodičů a pozdějších vychovatelů. Náznaky agresivity se projevují poměrně brzy, když se dítě dostane do konfliktních situací. Rodiče vždy ve výchově působí jako vzory jednání. Hádky, násilné útoky na partnera po požití alkoholu – to vše dokáže dítě jen obtížně zpracovat.

Pokud se v rodinné výchově vyskytuje hrubé násilí ve zvýšené míře, je považováno za predelikventní faktor. Pro vývoj dětské agresivity je důležité sociální prostředí dospívajících a jejich postavení v rodině. V zásadě se růst dětské

agresivity spojuje se zanedbávající výchovou, s pocity nejistoty a s nedostatkem citového zázemí.

Vandalismus

Vandalské jednání ve věku do 18 let představuje jednu z nejčtenějších forem mladistvé delikvence. I v tomto případě lze vyzorovat příčiny takového jednání ve výchově. Rodiče, kteří nemají vztah k hodnotám a tradicím a chovají se lhostejně k přírodě, se mohou stát nesprávnými vzory pro své děti. Rovněž zanedbané dítě bude mít častěji sklony k agresivitě a různým formám vandalství.

Alkohol v rodině

Vývoj vztahu k alkoholu u dítěte jednoznačně závisí na podmínkách, v nichž žije. Pokud se dítě pohybuje ve společnosti, kde dospělí alkohol nepožívají, obvykle je následuje. Tam, kde je pití běžnou součástí života a zároveň jsou zásoby na dosah, dítě často experimentuje ve velmi nízkém věku. Důležitý je postoj rodičů k alkoholu. Děti alkoholiků mají sklony k agresivitě, kterou často přijímají jako běžnou součást života.

3.5 Dílčí závěr

To jakého partnera si vybereme, jak budeme spolu sdílet další společný život, záleží hodně na tom, v jaké sociální skupině a v jakém sociálním prostředí se pohybujeme. Vztah k partnerovi, nám dává další možnosti rozvoje vztahu. Pro rodinu je důležité zázemí, které souvisí jednak s citovým a dále se zaměstnáním rodičů, se získáním finančních prostředků na obživu, na pořízení bydlení a úhradu všech potřebných poplatků.

Asociální rodiče neposkytují dětem dostatečnou emocionální sounáležitost a též neposkytují dostatečné materiální zázemí, neboť mají většinou malý příjem nebo žijí jen ze sociálních dávek. Nemají dostatečné prostředky na zajištění nezbytných pomůcek pro rozvoj dětí, nemohou často zajistit oblečení v dostatečném množství a kvalitě, domácnosti bývají zařízeny velmi skromně jen základním nábytkem.

Důležitý vliv v rámci výchovy má proces zvaný socializace. Nejdůležitější je tento proces v rodině, kdy se nastavují základní pravidla společenského chování, dodržování norem. Pokud tento proces není naplněn zcela a dětem se nastaví normy jinak, než je žádoucí mohou nastat pro rodinu velmi problémové a tíživé situace.

U dětí může nastat některý prvek negativního a nežádoucího chování jako např. útoky z domova, toulání, záškoláctví, různé formy a druhy agrese nebo vandalismus. V těchto případech by musela nastat záměrná náprava chování, resocializace.

4. Pomoc asociálním rodinám

Rodině, ve které rodiče neplní svoje základní funkce, by měla být nabídnuta pomoc. Úkolem této kapitoly bude ozřejmit činnost institucí, které se pomocí rodině zabývají. Pozornost bude věnována činnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí, práci sociálních asistentů a ústavní výchově.

4.1 Sociálně právní ochrana dětí

Každá vyspělá společnost, by se měla umět postarat o své slabé, bezmocné. Těmi se mohou stát děti, které vyrůstají v nevyhovujících podmínkách. Na území České republiky byla ochrana dětí státem institucionalizována již v r. 1863, kdy byl vydán říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku, v němž byla vymezena péče o výživu a výchovu chudých dětí i péče o zanedbávané děti v zařízeních určených pro jejich nápravu.

Po 1. světové válce, se sociálně-právní ochrana dětí stala předmětem zájmu státu, povinnosti přecházely na okresní a zemská ústředí pro mládež. Další vývoj byl dán změnou politického klimatu a v 50. letech spočívala péče pouze ve výkonu tzv. hromadného poručenství a opatrovnictví, organizačně toto zajišťovalo Ministerstvo spravedlnosti.

V r. 1969 došlo ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a do jeho působnosti je dodnes sociálně právní ochrana dětí začleněna. Změny přinesl zákon č.359/1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí, kterým je v současnosti prováděna sociálně-právní ochrana dětí. Částečně se sociálně právní ochrany dětí týká i zákon o rodině a Občanský zákoník. Česká republika vychází též z mezinárodních smluv, ke kterým se zavázala, zejm. Úmluva o právech dítěte.

Sociálně právní ochrana dětí je činnost, která zahrnuje zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu zájmů a práv dítěte, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Sociálně právní ochrana se vztahuje především na děti v životních situacích:

- rodiče dětí zemřeli; neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
- nebo nevykonávají nebo zneužívají svá rodičovská práva,
- děti byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodičům, a tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy,
- děti výrazně zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití,
- děti opakovaně se dopouštějí se útěků od rodičů nebo od jiných osob odpovědných za výchovu dítěte,
- děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu,
- děti, které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti,
- děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte,
- děti, které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů.

Za výkon sociálně právní ochrany dětí u nás zodpovídají obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Zákon upravuje výkon ochrany dětí nejen orgány sociálně právní ochrany dětí (tzv. OSPOD), ale i jinými subjekty např. komise pro sociálně právní ochranu dětí, krizová centra apod.

Orgán sociálně právní ochrany dětí

Orgán sociálně právní ochrany dětí je odbor péče o mládež příslušného městského úřadu. Tento orgán zastupuje zájmy dítěte v řízeních, v nichž se rozhoduje o nezletilých dětech (např. komu bude dítě svěřeno do výchovy, jaké bude výživné, jak bude upraven styk rodičů s dětmi). Ze zákona jsou zákonnými zástupci dítěte rodiče. V tomto soudním řízení však mohou být zájmy rodičů a dětí rozdílné či

protichůdné a proto soud vždy musí pro řízení ustanovit dítěti opatrovníka. Tímto opatrovníkem je zpravidla právě příslušný městský úřad, respektive jeho odbor péče o mládež. Jeho úkolem je dohlédnout, aby ve sporu, v němž proti sobě stojí rodiče, nebyly ohroženy zájmy jejich dětí. Tento opatrovník má v řízení stejná práva jako účastník řízení, může tedy např. podat i odvolání proti rozsudku. Jinak OSPOD má i další úkoly např. dohlíží na problémové rodiny, zprostředkovává osvojení, pomáhá řešit některé rodinné situace. OSPOD jsou nejčastěji obecní a městské úřady, v některých konkrétních záležitostech však jako orgány sociálně právní ochrany dětí vystupují též krajské úřady či ministerstvo práce a sociálních věcí. Pokud jde o záležitosti se zahraničním prvkem, např. pokud je některý z rodičů cizinec nebo naopak dítě je v cizině, je orgánem sociálně-právní ochrany dětí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.¹⁸

4.2 Ústavní výchova

Pokud selhává rodina v plnění svých základních funkcí, bývá dítě odejmuto z rodinné péče a je svěřeno do péče státu. Nastupuje náhradní rodinná výchova, která se vyskytuje v několika formách:

- **osvojení**, dítě je vychováváno v běžném rodinném prostředí,
- **pěstounská péče** individuální nebo ve zvláštních zařízeních.

V dalších případech může být dítě svěřeno do ústavní výchovy. Ta se vykonává v zařízeních, kterými jsou:

- **kojenecký ústav** - zdravotní zařízení, které je v resortu Ministerstva zdravotnictví, pečují o děti do tří let věku.
- **dětský domov** - zde jsou umístěny děti, které nemají poruchy chování. Jsou zde umístěny děti od tří do 18 let věku, nebo pokud se dítě připravuje na budoucí povolání, tak až do 26 let. Děti navštěvují školy, které nejsou součástí domova.

¹⁸internetové stránky: www.mpsv.cz.

- **dětský domov se školou** - je ústavní zařízení pro děti, které mají poruchy chování a tyto vyžadují léčebnou péči. Děti umístěné v těchto zařízeních mívají většinou biologickou rodinu, ale tato není schopna dítě řádně vychovávat. Škola je součástí zařízení.

- **výchovný ústav** - je pro děti od 15 let se závažnými poruchami chování. Může zde být umístěno i dítě starší 12 let, které má tak závažné poruchy chování, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou.

- **diagnostický ústav** - zařízení kam jsou umístěny děti za účelem komplexního vyšetření. Jsou děleny podle pohlaví a věku dítěte. Ústav na základě vyšetření zdravotního stavu a volné kapacity jednotlivých zařízení, umísťuje děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.

Mimo systém zařízení, kde je prováděn výkon ústavní výchovy, je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení nespádají pod žádné ministerstvo, nevztahuje se na ně zákon o výkonu ústavní výchovy a je financováno ze systému dávek státní sociální podpory. Zařízení poskytují pomoc v okamžiku, kdy je potřeba umístit dítě v případě nějaké krizové situace. Takovým zařízením je např. Klokánek, dětská centra a další.¹⁹

Úkolem ústavu je vytvořit dětem zázemí, vytvořit jim podmínky pro jejich rozvoj, dát jim šanci na vzdělání a uplatnění se v životě. Na ústavní péči se u nás podílejí tři ministerstva a to Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ústavní péče je v mnoha případech poslední šance, a proto se k ní musí přistupovat velmi zodpovědně.

¹⁹ internetové stránky: www.nahradnirodina.cz.

4.3 Sociální asistent

Oporu pro práci sociálního asistenta nalezneme v zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde je vymezen rozsah a oblast působení těchto rodinných a sociálních asistentů.

Hlavním cílem této služby je zlepšit podmínky pro vývoj dětí ze znevýhodněného prostředí a to v podmínkách domova a mezi svými nejbližšími. Sociální asistent učí rodinu např. jak si vyřídit na úřadech základní doklady, sociální dávky.

Učí rodinu základní péči o chod domácnosti včetně finančního hospodaření, vaření, nakupování, uklízení. Nermalou roli hraje pomoc při zvládnání péče o samotné dítě, rodič se učí základní postupy péče o dítě dle jeho věku a potřeb, strava, hygiena, oblékání, režim dne. Rodinný asistent se při své práci také zaměřuje na to, jak naučit rodiče trávit volný čas spolu se svým dítětem, včetně pořízení hraček, podporuje celou rodinu při výběru metod správné výchovy.

Co je však důležité zmínit, tato služba je na dobrovolnosti, klient musí projevit o ni zájem, nelze ji případnému klientovi nařídit. Službu provádějí neziskové organizace, kterým často pomáhají studenti vyšších odborných škol se sociálním zaměřením nebo studenti škol vysokých humanitního směru.

4.4 Dílčí závěr

Rodinám, které nejsou schopny plnit svoji funkci, musí přijít na pomoc někdo zvenčí. Nejčastěji jím je orgán sociálně právní ochrany dětí, který hájí zájmy dítěte. Hlavní činností tohoto orgánu je zajistit práva dítěte na příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu zájmů a v nemalé řadě i v působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. V některých situacích je potřeba umístit děti do ústavní výchovy, která by měla na určitou dobu nahradit rodinu orientační. V poslední době se velmi uplatňuje práce sociálních asistentů, kteří pomáhají rodinám v jejich přirozeném prostředí.

5. Vymezení cíle průzkumného šetření

Cílem praktické části bakalářské práce, je zodpovědět na výzkumnou otázku a to zda “ Je asociální rodič schopen tvořit rodinu po stránce biologické, ekonomické, sociokulturní a citové? “.

Pro praktickou část jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu- výpis ze spisové dokumentace, pomocí vlastních zkušeností a analytického listu, který jsem použila pro lepší a přehlednější zpracování, čímž se budu snažit odpovědět na výzkumnou otázku.

V sociálních vědách pojem kvalitativní výzkum označuje výzkum, který se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět. Podle jiných kritérií může být jako kvalitativní výzkum označován takový výzkum, který neužívá statistických metod a technik. Posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.

5.1 Vymezení zkoumané populace

Populace – soubor jedinců téhož druhu, nacházející se v jednom určitém místě a v jednom určitém čase. Cílová populace – soubor, pro nějž platí naše závěry. U kvalitativního výzkumu je výběr záměrný a reprezentativní (osoby reprezentují určité prostředí).²⁰

Průzkum jsem prováděla na rodinách jedné brněnské městské části, všechny jsou evidovány u OSPOD. Pro případovou studii jsem si vybrala 5 rodin, část rodičů pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí, někteří pocházejí ze zcela funkčních rodin. Tímto výběrem jsem chtěla ukázat, že problém asociálního chování u rodiče nemusí být nutně dán vlivem výchovy v naší orientační rodině. U takto sledovaných rodin jsem se pokusila odpovědět na výzkumnou otázku.

²⁰ Internetové stránky www.wikipedia.cz.

5.2 Případové studie

Jména rodin jsou změněna.

Rodina Nováková

Rodinu tvoří matka (30 let), která má ukončené základní vzdělání, nezaměstnaná, na mateřské dovolené, jediný její příjem je z dávek státní sociální pomoci, bydliště střídá po kamarádech a známých. Matka se potýká s alkoholem. Otec (32 roků) nezaměstnaný, příjem opět jen ze sociálních dávek, alkoholik, má násilnické sklony v chování, s rodinou nežije, bydliště má na adrese Husova 5, Brno. Společné dítě Sofie (3 měsíce). Těhotenství nebylo plánované.

Z předešlých vztahů má matka další dvě děti ve věku 10 a 6 let, tyto mají v péči jejich otcové. Matka děti občas navštěvuje, ale výrazněji se na jejich výchově nepodílí, placení výživného, které jí bylo soudně stanoveno, taktéž nehradí.

První kontakt matky s OSPOD byl již během těhotenství, kdy ji přítel (otec dítěte) fyzicky a psychicky napadl. V tu dobu byli oba pod vlivem alkoholu, k případu byla přivolána i policie. Po narození dítěte se situace neměnila, kdykoli se partneři potkali, proběhla hádka, fyzické napadení. Matka se od přátel přestěhovala do Domova pro matky s dětmi Zvonek, kde jí byla stanovena pravidla, za jakých zde může bydlet. Tyto však po týdnu porušila, řádně se nestarala o své nezletilé dítě a ve velké míře popíjela alkoholické nápoje, i když věděla, že tím porušuje řád domova. Z Domova odešla ke své sestřenici, kde zanechala 3. měsíční dceru. Tato si s dítětem nevěděla rady a šla na OSPOD, kde pracovnice vyřídily potřebné doklady k zajištění pobytu dítěte v sociálním zařízení. Matka je umístěna na psychiatrii.

Z výše uvedeného se pokusím odpovědět na předem dané otázky:

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce biologické**?*

V této rodině hraje velkou roli matka, otec se do chodu nijak neangažuje. Vzhledem k tomu, že má již další 2 děti a otcové jsou známí, můžeme říct, že matka se na funkci

biologické podílela. Otec nezletilé tří měsíční Sofie je zapsán v rodném listě dítěte, na funkci biologické se podílel.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce ekonomické**?*

Oba rodiče žijí pouze z dávek státní sociální podpory, vlastní bydliště nemají, žijí buď v bytech svých kamarádů či v krátkodobých podnájmech. Vzhledem k tomu, že je matka na mateřské dovolené není schopna si jiné prostředky obstarat. Otec je dlouhodobě nezaměstnaný a ani nemá žádnou snahu si nějakou práci hledat, nemá vůbec zájem se materiálně na chodu rodiny podílet. V tomto případě rodina neplní svoji funkci ekonomickou, není schopna řádně zajistit svoje členy hmotně.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce sociokulturní a citové**?*

Sami rodiče nemají nastaveny správně normy, kterými by se měli řídit, nejsou schopni vychovávat svoje děti. Vzhledem k tomu, že dítě bylo ve velmi nízkém věku odebráno z rodiny, nenastal socializační proces mezi rodiči a dítětem.

Rodina Novotná

Matka (25 let), svobodná, nezaměstnaná, vystudovala střední ekonomickou školu. V současné době žije ze sociálních dávek, bydlí v bytě, který jí pronajímají její rodiče. Dítě Tomáš (6 let). Matka otěhotněla při náhodném sexu na dovolené, otec neuveden v rodném listě.

Ze spisu vyplynulo, že matka dítěte začala mít problémy nejprve s alkoholem poté i s drogami již na střední škole, kdy se jak říkají její rodiče „chytla party“. Rodiče se to však snažili řešit, dcera byla v léčebně na odvykací kúře. Zdálo se, že je vše v pořádku.

Krátce po narození syna se však objevily problémy s alkoholem a lehkými drogami znovu. Rodiče dcery dali podnět na OSPOD k odebrání dítěte z rodiny, neboť ze strany matky je ohrožen mravní, fyzický, psychický vývoj dítěte. Dítě fyzicky napadá, byt, ve kterém žije spolu s Tomášem, neudržuje čistý, neumývá nádobí, v lednici má plesnivé jídlo. Matka taktéž tráví spoustu času po hospodách se svými „přáteli“, dítě často pobývá v zakouřeném prostředí. Sociální pracovníce na místě zjistily, že dítě, které má nastoupit od září povinnou školní docházku, nemá nic do školy připraveno. Taktéž není vedeno k základním návykům hygieny, má špatné stravovací návyky a špatně mluví.

Rodiče matky dali žalobu na soud, o svěření vnuka do jejich péče, do té doby, než se dcera dá znovu dohromady, než bude schopna se sama o Tomáše postarat. Tento jim vyhověl.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce biologické**?*

Vzhledem k tomu, že matka otěhotněla při náhodilém sexu na dovolené, pořádně nezná otce svého dítěte, ten také není uveden v rodném listě. Matka se na funkci biologické podílela.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce ekonomické**?*

Matka je na výživu svého syna sama, vzhledem k tomu, že je nezaměstnaná nemá dostatek finančních prostředků. Bydlí v bytě, kde nájem hradí její rodiče, bez jejich pomoci by sama toho nebyla schopna.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce sociokulturní a citové**?*

Sama matka pochází z prostředí, které není citově chladné a samotným rodičům záleží na tom, aby se ze svých problémů dostala. Ta však vzhledem k současnému stavu není schopna dítěti dát to, co potřebuje lásku, pomoc, soucit. Tím, že se sama dostala na „společenské dno“ a má problémy se zvládnutím základních hygienických potřeb, s fungováním domácnosti, neumí hospodařit s financemi, které má, není v současné době schopna předat správná pravidla do života svému dítěti.

Rodina Procházková

Matka (30 let) vdaná, v současné době na mateřské, zdrojem příjmů jsou dávky sociální péče. Celkem 5 dětí, 2 v pěstounské péči, 1 v adoptivní rodině, 2 děti ve věku 5 (dcera Jana) a 1 rok (syn Ondřej) se současným manželem, s otcem žije střídavě. Otec (28 let), nezaměstnaný, alkoholik, příjem tvoří jen sociální dávky, eventuelně příjem z krátkodobých brigád.

Sociální odbor se o rodinu začal zajímat na popud dětské lékařky, která upozornila, že rodiče s dětmi nechodí na pravidelné lékařské prohlídky. Sociální pracovnice při místním šetření u rodiny zjišťuje, že je to tak, matka nepopírá informaci lékařky a slibuje, že tam zajde. Toto se však během 14 dnů nestalo, proto matka s dětmi jde na vyšetření k lékařce spolu se sociální pracovnicí. Lékařka zjišťuje, že po stránce psychického a fyzického vývoje je ve v pořádku.

Rodina bydlí v pronajatém bytě 2+1 ještě s další rodinou. Pokoj, který obývají, je zařízen starým, používaným nábytkem. Kromě dětí a rodičů žijí v pokoji ještě 2 psi. Při pravidelných návštěvách sociálních pracovnic v rodině není zjištěn větší problém s výchovou dětí, mají čisté oblečení, nějaké hračky a i stravu mají dostačující.

Po dvou měsících přišla sama matka na OSPOD s tím, že jí manžel pod vlivem alkoholu napadl, toto se mělo stávat pravidelně. Děti nebyly ušetřeny výpadům svého otce vůči matce. Sociální pracovnice pomohly ženě a jejím dětem sehnat ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi. Tam je jí vysvětleno, jak má zde žít, jaká jsou stanovena pravidla, proto, aby zde mohla zůstat. Matka však pravidla často porušuje, nemá peníze na zaplacení pobytu (byť jede o částku symbolickou), při kontrole co budou mít děti k večeři, v lednici nemá žádné potraviny a u sebe nemá ani žádné finanční prostředky, za které by jídlo koupila. Matce je domluvena pomoc sociální asistentky, ale tu odmítá. Na základě řady přestupků proti režimu v azylovém domě, je jí ukončena nájemní smlouva. Sociální pracovnice dávají děti do krizového centra a znovu se snaží pomoci matce najít nové bydlení, kde by mohla být spolu se svými

děťmi, bohužel se to nedaří a je nucena bydlet po různých ubytovnách. Nakonec končí na ulici. Děti jsou umístěny v dětském domově.

Sociální odbor kontaktuje babičku dětí a snaží se domluvit bydlení pro všechny tři u ní, ta však nechce s dcerou a jejími dětmi mít nic společného. S dcerou má špatné zkušenosti z minulosti, kdy byla neustále bez peněz, bez práce s partnerem, který nezná nic jiného než alkohol. Taktéž se babičce nelíbí výchova dětí, kdy děti neuznávají vůbec autoritu rodiče.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce biologické**?*

I v tomto případě, odpovídám, že je schopen. Matka má ze svých vztahů celkem 5 dětí. Ne všechny měla nebo má ve své péči.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce ekonomické**?*

Není. Alkohol nebo jiný druh asociality dostává člověka mimo reálný svět, čím déle v něm žije, tím více mu věří. Pokud většinu svého produktivního věku je pouze na sociálních dávkách nebo si maximálně přivydělá na nějaké brigádě, zvykne si na to, nemá motivaci to měnit. Dokonce je schopen přijmout i skutečnost, že nemá svoje vlastní bydlení.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce sociokulturní a citové**?*

Opět i v tomto případě musím konstatovat, že není. Ani jednomu z dětí, které matka porodila, neuměla dát řádnou výchovu, tu jim dává jiná rodina či dokonce ústav.

Rodina Pospíšilová

Matka (33 roky) vdaná, vyučená prodavačka, nyní na rodičovské dovolené, bydliště krátkodobé pronájmy. Otec (36 let), ženatý s matkou dětí, vyučen zedníkem, nyní nezaměstnaný, jak sám říká, občas si přivydělá nějakou korunu na černo jako zedník. Má sklony k agresivnímu chování, bydlí spolu se svou ženou. Mají spolu 2 děti syny Petra (13 let) a Pavla (1 rok).

Rodina má od začátku, co začala fungovat, problémy s bydlením a se získáním pracovních příležitostí. Otec bývá často nemocen, takže je často bez práce a bez finančních prostředků. Dlouhou dobu bydleli společně po krátkodobých podnájmech. Poslední pronajatý domek, ve kterém bydlí je o velikosti 3+1, místnosti jsou malé, zařízené starým nábytkem, který je však funkční. Koupelna má teplou i studenou vodu, WC je suché na dvoře, v zimě funguje WC chemické.

V roce 2010 starší syn utekl z domova, byl 3 dny nezvěstný, zadržen policií. Otec dítěte navrhl dát Petra do psychiatrické léčebny, tvrdí, že se u něj projevují agresivní sklony k mladšímu sourozenci, má problémy ve škole se záškoláctvím, s drobnými krádežemi.

Sociální pracovnice navštívily školu, do které Petr chodí, a zjistily, že se zhoršilo jeho chování i docházka. Třídní učitelka pracovnícím oznámila, že má podezření na fyzické a psychické týrání ze strany otce. Taktéž je pracovnícemi navštívena rodina Pospíšilových a je během šetření probrána rodinná situace se starším synem Petrem. Ten říká, že je rodiči hlavně otcem bit a ponižován. Dále sdělil, že rodiče upřednostňují ve výchově jejich mladšího syna Pavla. Petr říká, že chce jít z rodiny pryč, že se v rodině nudí. Na místě bylo zjištěno, že Peter nemá ani vlastní pokoj, jiné věci než televizi a mobil nemá, že hračky, které jsou v bytě, jsou jen mladšího syna. Prostředí pro výchovu staršího dítěte je velmi nepodnětné.

Po zhruba půl roce přišel Petr na OSPOD a oznámil, že ho rodiče vyhazují z domu, že se k němu nechovají hezky, že mu neustále nadávají. Rodiče naopak tvrdí,

že syn je velmi agresivní, pokud nevyhoví jeho přáním, doma se chová velmi bezohledně.

Dítě je přijato do Dětského centra ve Znojmě a na základě žádosti MÚ je vyjednáán přestup do DDÚ Hlinky. Petr bývá na pokoji nejraději sám, hodně času tráví u počítače nebo kreslením. Jak říká, kdysi rád kreslil. Během prázdnin ze začátku ani nechce jezdit za rodiči na návštěvu. Je rád, když se vychovatel v ústavu věnuje pouze jemu.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce biologické**?*

Ano, je. Rodiče spolu žijí, vychovávají dvě nezletilé děti.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce ekonomické**?*

Bez pomoci státu není schopna rodina ekonomicky sama existovat, neboť její příjem je tvořen z větší části jen sociálními dávkami, rodičovským příspěvkem. Otec má občas nějakou brigádu, díky které si může rodina tzv. přilepšit. Vzhledem k celkovému příjmu, rodina již 13 let bydlí po různých podnájmech.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce sociokulturní a citové**?*

V tomto případě je matka pod vlivem otce. Ten působí a vystupuje v rodině jako agresor, který hlavně svoje starší dítě, syna Petra, fyzicky a psychicky týrá. Tím, že se to děje dlouhodobě může taktéž Peter tohle přijmout jako normu a když se mu nebude něco líbit nebo když s ním nebude každý souhlasit, může se agresivita projevit i v jeho chování.

Rodina Konečná

Matka (19 let), nezletilá, svobodná, základní vzdělání, dříve brala drogy-pervitin, bydliště na ubytovně se svojí matkou. Otec (38 let) svobodný, nezaměstnaný, problémy s alkoholem a agresivitou, bez příjmu, bydliště na Slovensku. Děti 2 Martina (2 roky), Milan (novorozenec).

První dítě se rodičům narodilo před dvěma lety. Rodiče po narození dítěte nemají kde bydlet, proto je dítě po narození umístěno v dětském centru v Brně. Rodiče si našli bydlení na ubytovně v Brně. V pokoji kromě rodičů bydlí matka nezletilé matky a její přítel celkem tedy 4 osoby. Z šetření sociální pracovnice vyplynulo, že vztahy mezi nájemníky nejsou ideální. Rodiče by chtěli svoje dítě mít alespoň přes víkend na ubytovně. K tomu však musí vytvořit vhodné podmínky, které při opakovaných návštěvách sociálních pracovnic doposud nejsou. Ani majitel ubytovny nesouhlasí s příchodem malého dítěte na ubytovnu. Mezi tím je dovoleno matce brát si svoje dítě na vycházky ve vymezeném časovém období.

Vzhledem k tomu, že nezletilá matka nemá možnost jiného bydlení je se svým dítětem umístěná v Diagnostickém ústavu v moravském Krumlově, kde navštěvuje učební obor – kuchař, při VÚ. Otec zatím bydlí na ubytovně v Brně, často navštěvuje dítě a matku v Moravském Krumlově, kde jsou vytvořeny vhodné podmínky pro výchovu malého dítěte. Matka má k dispozici zařízený pokoj a dítě zde velmi prospívá. Při návštěvách sociálních pracovnic je zjištěno, že se o dítě velmi dobře stará a mají spolu krásný vztah. Dle sdělení etopedky ústavu má přítel nezletilé matky na tuto negativní vliv. Chová se k ní hrubě, několikrát ji fyzicky napadl. Partnerka je na něm závislá a podřizuje se mu.

I když je už dospělá, prodloužila si matka svůj pobyt v ústavu. Je opět těhotná. Chtěla by mít svoje bydlení. Spolu se svou matkou začíná žít v pronajatém rodinném domě 3+1. Dům je zařízen funkčním nábytkem, součástí je sociální zařízení. Při kontrolách OSPOD je vše v pořádku, dítě pravidelně navštěvuje lékařku, doma je uklizeno. Otec dětí je odsouzen na 28 měsíců.

Finanční prostředky, které má rodina jsou mateřský příspěvek, přídavky a doplatky do životního minima.

Po šesti měsících pronájem ukončen, matka má již dvě děti a nemá s nimi kam jít, provizorně bydlí u kamarádky v bytě 1+1. Společně se sociálním odborem píše žádost o přidělení obecního bytu, tento je jí po čase přidělen. Smlouva je na dva roky, pokud bude vše fungovat jak má, může být nájemní smlouva prodloužena. Do té doby žila po různých chatkách i s dětmi. V novém bytě proběhlo šetření ohledně toho, jestli je schopná sama pečovat o domácnost a děti. V bytě bylo uklizeno, na zemi leželo jen pár dětských hraček, do bytu přibyl další člen - pes. Byt je postupně zařizován, mají novou sedačku a šatní skříň.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce biologické**?*

Rodina tuto funkci je schopna plnit. Otec dětí je zapsán v rodném listě, plní si svoji vyživovací povinnost k oběma dětem.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce ekonomické**?*

V tomto případě, je otec nezaměstnaný posléze je ve výkonu trestu, tudíž se materiálně na chodu rodiny vůbec nepodílí. Opět zde přejímá tuto funkci stát, který rodině vyplácí finanční prostředky ve formě různých sociálních dávek.

*Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu **po stránce sociokulturní a citové**?*

Vždy je zde potřeba intervence zvenčí. Sami rodiče nemají vytvořeny správné společenské sociální normy, vztahy, které by mohli svým potomkům předávat.

5.3 Výsledky průzkumného šetření

Z průzkumného šetření vzešel výsledek, že asociální rodiče jsou schopni se podílet na funkci biologické plně. Rodiče jsou schopni zajistit pokračování dalších generací.

Odpověď na další otázky, již nejsou tak příznivé. Materiální funkci rodiny nejsou schopni plnit vůbec, neboť jsou závislí na sociálních dávkách, pokud mají nějaký zaměstnanecký poměr, tak mzda je pouze minimální. Rodiče často ani nemají snahu hledat si jiné, lépe placené místo. U rodin s tímto problémem vyvstávají další problémy a to s dluhy a bydlením.

Po stránce citové nejsou vytvořeny žádoucí vztahy mezi dětmi a rodiči, děti znají jen zákazy, křik. Sociokulturní stránka není naplněna taktéž. Děti nemají nastavena správná pravidla, neznají a nerespektují normy, které naše společnost uznává. Z těchto důvodů bývají velmi často řešeny, v rodinách asociálních rodičů, problémy výchovné, záškoláctví, útěky z domova, pití alkoholu nebo dokonce páchání trestné činnosti.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na asociální rodiče, zda jsou schopni regulovat a tvořit rodinu. I v dnešní moderní době existuje stále velmi početná skupina rodičů, kteří nejsou schopni sami plnit všechny funkce. Velmi často musí být v těchto rodinách zásah z venčí a to institucemi, které pomohou zajistit řádnou výchovu a správný psychosomatický vývoj dětí.

Práci jsem rozdělila do dvou základních částí. První část - část teoretická je rozdělena do čtyř podkapitol, ve kterých jsem se snažila teoretickým popisem ujasnit danou problematiku. Ve druhé části, praktické, jsem prováděla průzkumné šetření pomocí kvalitativní metody výzkumu. Hledala jsem odpověď na otázku, zda je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu po stránce biologické, materiální, sociokulturní a citové.

V průzkumné části jsem si v úvodu stanovila metodu a cíl, kterým bych chtěla šetření provádět. Využila jsem techniku studia spisové dokumentace, využila jsem poznatků, které jsem získala během praxe na jedné městské části v Brně. Cílem práce bylo odpovědět na 3 průzkumné otázky a to:

- 1. Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu po stránce biologické?*
- 2. Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu po stránce ekonomické?*
- 3. Je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu po stránce sociokulturní a citové?*

Na první otázku, byla vždy odpověď kladná. V každé ze sledovaných rodin byli partneři, kteří byli schopni reprodukce. Ve většině těchto rodin bylo více než jedno dítě.

Na druhou otázku byla odpověď záporná. Sledované rodiny nejsou schopny ekonomicky zajistit svoje členy. Souvisí to s jejich životním stylem, se vzděláním, s finančními možnostmi, které daná rodina má k dispozici. Všechny žili především

z prostředků, které rodině poskytoval stát ve formě různých dávek, event. z příležitostné práce ve formě brigád. Ani jedna rodina neměla svoje vlastní bydlení, žili po podnájmech nebo na ubytovnách.

Odpověď na poslední otázku je opět záporná. Rodiny, které jsem sledovala, neměli správně a jasně nastavena pravidla společenského chování, nerespektovali základní společenské normy. Děti neměly v rodičích ty správné vzory. Proces socializace neproběhl žádoucím způsobem, neboť většinou sami rodiče neměli správně nastaveny životní priority a hodnoty.

Rodina s asociálním rodičem ať jedním nebo oběma, není sama schopna plnit základní funkce, které se od rodiny očekávají. Musí jí být nablízku další činitel, který je schopen rodině pomoci. Nejčastěji to bývá orgán sociálně právní ochrany, sociální asistenti nebo jiní pracovníci z neziskového sektoru.

Sociální pedagogika může velmi ovlivňovat a pomáhat v působení na rodiče a děti z asociálního prostředí. Je velmi žádoucí a důležité s takovými rodinami pracovat a poskytovat jim pomoc.

Resumé

V teoretické části jsou vysvětleny základní a stěžejní pojmy, které se v práci vyskytují. Ve druhé kapitole je řešena po stránce teoretické funkce, struktura a různé typy rodiny. Taktéž jsou v této kapitole rozděleny výchovné styly, které se mohou objevovat ve výchově. Dalším tématem, které je zde řešeno, je výchova rodiče, který má prosociální chování a styl výchovy v rodině asociálního rodiče.

Kapitola třetí je věnována schopnosti regulovat a tvořit vlastní rodinu, od výběru partnera, vztah k němu, zaměstnání, až po fungování vlastní domácnosti. V této části se můžeme seznámit s problematikou vlivu prostředí na jedince, jak je v životě důležitý vztah rodič a dítě, jaké problémy se vyskytují v rodinách, kdy proces socializace dítěte neproběhl žádoucím způsobem, neboť u samotných vychovatelů (rodičů) byl socializační prvek velmi zanedbán.

Poslední kapitola teoretické části je věnována pomoci státu a různých jiných institucí při výchově dětí ať už to je pomoc orgánu sociálně právní ochrany dítěte, pomoc neziskových organizací ve formě pomoci rodinných a sociálních asistentů nebo umístění dětí v ústavní výchově.

V praktické části je zvolenou metodou hledán cíl a to je odpověď na otázku, zda je asociální rodič schopen tvořit a regulovat rodinu po stránce biologické, ekonomické, sociokulturní a citové.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problémy asociálních rodičů, zda jsou schopni vytvořit rodinu, jaká je výchova v těchto rodinách. V rodině se seznamujeme se základními hodnotami, normami, společenským chováním. Tam, kde nejsou pravidla řádně nastavena, může docházet u dětí k projevům disociálního, asociálního nebo antisociálního chování. Pokud není rodič schopen řádně vychovávat svoje děti, nastupuje pomoc buď od státního orgánu či jiných organizací.

Klíčová slova

Rodina, výchova, prostředí, prosociální chování, asociální chování, socializace, styly ve výchově, sociálně-právní ochrana dítěte, sociální asistent

Annotation

This bachelor thesis deals with problems of asocial parents, whether they are able to form a family, what is the upbringing in these families like. In the family we are taught fundamental values, standards, social behaviour. The absence of clearly defined rules may cause disocial, asocial or antisocial behaviour children. If the parent is not capable of upbringing the children properly, the help is provided by either state institution or other organizations.

Keyword

Family, upbringing, environment, prosocial behaviour, asocial behaviour, socialization, parenting styles, social and legal protection of a child, social assistant.

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
4. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.
5. Bakošová, Z., Sociální pedagogika. Bratislava: UK, 1997.
6. Gavora, P., Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Edice pedagog. literatury, 2000, ISBN 80-85931-79-6.
7. Jandourek, J., Sociologický slovník. Praha: Portál, 2007, 285 s., ISBN 978-80-7367-269-0.
8. Jilčík, T., Plšková, A., a kol. Sociální patologie. Brno: IMS, 2005.
9. Klimeš, L., Slovník cizích slov. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 791 s.
10. Klíma, P., Základy etopedie. Praha: UK Praha, 1984.
11. Kraus, B., Teorie výchovy. Brno: IMS, 2006, 30 s.
12. Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, 215 s., ISBN 978-80-7367-383-3.
13. Matoušek, O., Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha, Sociologické Nakladatelství, 1997.
14. Mazánková, L., Typologie výchovných obtíží. Brno: IMS, 2007.
15. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., Pedagogický slovník. Praha, Portál s.r.o., 2008, 322s., ISBN 978-80-7367-416-8.
16. Radvan, E., Vavřík, M., Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: IMS, 2009, 57 s.
17. Řehoř, A., Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce. Brno: IMS, 2008, 47 s.

18. Urban, L., Sociologie trochu jinak. Praha, Grada Publishing s.r.o., 2008, 28 s., ISBN 978-80-247-2493-5.
19. Vágnerová, M., Psychopatologie pro pomáhající profese-Variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-678-0.
20. Vágnerová, M., Základy psychologie. Praha: Karolinum, 2005, 356 s., ISBN 80-246-0841-3.
21. Internetové stránky: www.mpsv.cz
22. Internetové stránky: www.rodina.cz
24. Internetové stránky: www.rodinausoudu.cz
25. Internetové stránky: www.wikipedia.cz
26. Internetové stránky: www.nahradnirodina.cz.

Seznam příloh

1. příloha č. 1 – analytický list

Příloha č. 1

Analytický list

1. pohlaví (muž, žena)
2. věk
3. vzdělání
4. zaměstnání
5. bydliště (byt, rodinný dům, město, venkov)
6. zdravotní stav (problémy, léky, invalidní důchod)
7. počet dětí
8. asocialita
9. postoj rodičů
10. zajištění rodiny